

Tadeusz Ciecierski

Russellowska teoria okazjonalności

(STRESZCZENIE)

W filozoficznej twórczości Russella zainteresowanie problematyką wyrażen okazjonalnych (nazywanych przez Russella „zwrotami egocentrycznymi”) pojawia się na przestrzeni ponad pięćdziesięciu lat (pierwszą pracą, w której Russell *explicite* podejmuje tę problematykę jest opublikowana w oku 1906 krótka recenzja z pracy H. McColla; ostatnią – odpowiedź na słynny artykuł Strawsona opublikowana w *Moim rozwoju filozoficznym*). W okresie tym Russell przynajmniej raz znacząco zmienił poglądy na rolę wyrażen okazjonalnych w języku - we wczesnych pracach twierdził, że niektóre wyrażenia okazjonalne (w szczególności zaimek wskazujący „to”) są jedynymi „prawdziwymi nazwami własnymi”, w latach czterdziestych natomiast doszedł do wniosku, że „nie są one potrzebne w jakiegokolwiek części opisu świata, obojętnie, czy chodzi o opis fizyczny, czy też psychologiczny”. Choć wybrane poglądy Russella na naturę wyrażen okazjonalnych są dość dobrze znane, nie jest wcale łatwo wyjaśnić powody, dla których Russell uznał je za nazwy logicznie właściwe (popularna odpowiedź, że ma to związek z jego „Zasadą Bezpośredniości” jest zazwyczaj bardzo ogólnikowa oraz niejasna), jeszcze trudniej jest odpowiedzieć na pytanie, jak jego teoria okazjonalności wiąże się z innymi jego poglądami filozoficznymi, wreszcie nie jest łatwo odpowiedzieć na pytanie, dlaczego Russella zmienił swoją teorię wyrażen okazjonalnych.

W swoim wystąpieniu, poza omówieniem ewolucji poglądów Russella, chciałbym zaproponować pewną interpretację (a być może także „racjonalną rekonstrukcję”) jego koncepcji okazjonalności. Będę starał się uzasadnić, że wyrosła ona z połączenia dwóch idei: (i) z pomysłu, aby modelować „nazwy logicznie właściwe” na logicznym pojęciu *zmiennej indywidualowej* oraz z (ii) koncepcji, która kazała Russellowi przyjmować, że pojęcia semantyczne (w szczególności pojęcie *nazywania*) powinny otrzymać eksplikacje, w których centralną rolę odgrywają terminy epistemologiczne i psychologiczne. Postaram się pokazać, jak przyjęcie takiej interpretacji poglądów Russella pozwala zrozumieć ich treść oraz ewolucję, a także, jak pozwala nam uporać się z pewnymi problemami związanymi z semantyką zdań okazjonalnych.

Wybrana bibliografia:

Prace Russella:

- *Review of: H. McColl 'Symbolic Logic and Its Applications', Mind XV, 1906;*
- „*Knowledge by Acquaintance and Knowledge by Description*”, *Proceedings of the Aristotelian Society 1910-1911;*
- „*The Relation of Sense Data to Physics*”, *Scieintia 1914;*
- „*On the Nature of Acquaintance*”, *Monist 1914;*
- *Our Knowledge of the External World, The Open Court Publishing 1914;*
- „*The Philosophy of Logical Atomism*”, *The Monist 1918;*
- *An Inquiry into Meaning and Truth, George Allen and Unwin LTD, 1940;*
- *Human Knowledge Its Scope and Limits, Simon and Schuster, New York, 1948;*
- *My Philosophical Development, George Allen and Unwin LTD, 1959.*

Inne teksty:

BAR-ELLI G.

[1989] “Acquaintance, Knowledge and Description in Russell”, *Journal of Bertrand Russell Studies*: Vol. 9 (2), s. 133-156.

BRINTON A.

[1977] „Definite Descriptions and Context Dependence”, *Nous* 11, s. 397-407.

BROKES A. J

[2000] "Semantic Empiricism and Direct Acquaintance in *The Philosophy of Logical Atomism*," *Russell, Journal of Bertrand Russell Studies*: Vol. 20 (1). s.33-66.

CLARK R.

[1981] “Acquaintance”, *Synthese* 46, s. 149-166.

KAPLAN D.

[1989]a “Demonstratives” [w]: *Themes From Kaplan* (Almog, Perry, Wettstein (red).), Oxford, s. 481-566.

[1989]b “Afterthoughts” [w]: *Themes From Kaplan* (Almog, Perry, Wettstein (red).), Oxford, s. 567-614.

PEARS D.

[1981] “The Function of Acquaintance in Russell’s Philosophy”, *Synthese* 46, s. 149-166.

ROBERTS L.

[1984] “Russell on the Semantics and Pragmatics of Indexicals”, *Philosophia* 14 s. 111 –127.

SELLARS W.

[1949] “Acquaintance and Description Again”, *Journal of Philosophy* 46, s. 496-504.